

HISTORISCH PLATFORM ROERMOND NIEUWSBRIEF

JAARGANG 5, NUMMER 1 – MEI 2009

Zevende HPR- BIJEENKOMST Graag nodigen wij u uit voor de jaarlijkse bijeenkomst van het Historisch Platform Roermond. Deze gebeurtenis vindt plaats op woensdag 20 mei aanstaande, om 19.30 uur, in het Stedelijk Museum Roermond, Andersonweg 4. In een apart schrijven vindt u het programma voor deze avond.

Terugblik op de HPR- bijeenkomst 2008

Voogdgedingen Swalmen 1662 tot 1730 door Pieter Simons *Voorbeeld aanhef van een verslag van een voogdgeding: Voogtgedingh binnen Swalmen gehouden voor die schoole onder den*

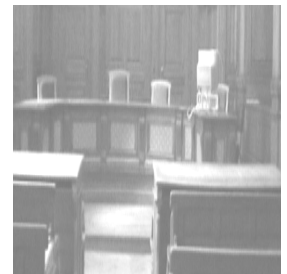
Vooghtgedinne ofte wroege tot Swalmen op den kirckhof gehalden den 10 july 1588

- Eerste donderdag van braakmaand en de eerste donderdag na St. Remakel
- Uit elk huis een man. Niet verschijnen kost 5 mark groot.
- over onderhoud van straten, over gewichten en maten en over alles wat met kerk, klooster, plichten t.o.v. armen en de hele verdere gemeenschap van doen heeft

hagendooren den 14 may 1700 naer voorgaende kerckenroep ende kloekenslagh.

In Swalmen zijn van een redelijk aaneengesloten periode de verslagen van de voogdgedingen bewaard. Een voogdgeding is een vorm van dorpsrechtspraak die teruggaat tot het eeuwenoude gewoonterecht. De verslagen geven een aardig kijkje op zaken die binnen een dorp speelden. Pieter Simons maakte van 17 voogdgedingen een analyse. Veel klachten gingen over het onderhoud van wegen en over de grenzen van akkers. Daarom kreeg landmeter Smabers uit Roermond

de opdracht exact vast te leggen waar alle grenzen lagen. Veel klachten waren gericht tegen de adel of de kerk. De Heer van Hillenraed had zelf het hoge gerecht in handen. Hij benoemde schout en schepenen en nieuwe pastoors. Voor gemeenschappelijk gebruik verzorgde hij voor de inwoners een ijzeren eg, een afdak voor paard, een wagen bij de banmolen en een aantal dekhengsten -en stieren. Gezien de klachten voldeed hij vaak niet aan zijn verplichtingen. De Kartuizers en de Heer van Hillenraed, grootgrondbezitters in Swalmen, vochten hun twisten uit via het voogdgeding. Het meest opvallend waren de klachten die te maken hadden met het "noabergevoel". Er waren toen allerlei regels hoe burenen met elkaar omgingen: elkaar waarschuwen bij onweer, betalen van een gezamenlijke varkenshoeder, gebruik van gezamenlijke bleekweiden, en ieder moest de afwatering (ziep) en de weg vlak voor zijn huis onderhouden. Er werd niet naar de gemeente gestapt, maar de burenen hadden zelf hun sociale plichten. De noaberhulp, die tot in de zeventiger jaren van de 20^e eeuw in Swalmen met allerlei regeltjes nog steeds functioneerde, vond zijn oorsprong dus duidelijk in een gemeenschap van eeuwen eerder.

Zie verder ook www.ppsimons.nl/stamboom/voogdgeding.htm

mr. Elisabeth Adriaanse (1906-1939), de eerste vrouwelijke advocaat in Roermond

door Yvonne de Vries

De vader van Elisabeth, Floris Adriaanse, was niet alleen president-kerkvoogd, oprichter van het Stedelijke museum maar ook gemeentesecretaris in Roermond. Na het tragisch verlies van hun eerste dochtertje, werd in 1906 een dochter geboren die dezelfde namen kreeg als haar overleden zusje: Elisabeth (Betsy) Flora Jeanne Adèle. Zij bleef het enige kind van het echtpaar Adriaanse en groeide op aan de Kapellerlaan op no. 30. Elisabeth bezocht, als protestants meisje, de Rijks-HBS in Roermond en slaagde in 1923 voor haar eindexamen. In haar eindexamenklas zaten tien leerlingen, waarvan drie meisjes. In 1924 ging zij in Leiden rechten studeren. Ze vestigde zich in Roermond in 1931, als advocaat en procureur. Elisabeth is op 33-jarige leeftijd gestorven tijdens een skivakantie in Zwitserland. Als eerste vrouwelijke advocaat in Roermond moet Elisabeth een opvallende verschijning zijn geweest. Deze jonge dame was zeer betrokken bij haar werk. Ze viel op door haar vaardigheid om lastige wetgeving in begrijpelijke taal te formuleren. In het gedenkboek '700 Jaar Roermond', uit 1932, staat haar publicatie "*Rechterlijke en Administratieve Colleges in Roermond, 1232-1794*".

Elisabeth is dan 26 jaar en de enige vrouwelijke auteur. Een literatuurlijst over en door Adriaanse, mr. E.F.J.A. is verkrijgbaar bij het H.P.R. De schrijfster hoopt dat dit artikel meer onderzoek oplevert naar Elisabeth Adriaanse!

Een uitzonderlijk boek. De Roermondse kroniek van Pieter Geradts en diens zoon Jacob Geradts (1740-1812) door Jaak Slangen

In het familiearchief van de erven van mw. S. Geradts-Regout, thans in het RHLC te Maastricht, bevindt zich een uitzonderlijk boek: een 'werkboek' van Pieter Geradts, afkomstig uit Roggel, en diens zoon Jacob: kooplieden, renteniers, maar ook vooraanstaande stadsbestuurders in het achttiende-eeuwse Roermond. Dit boek is in de loop der tijd voor verschillende doeleinden gebruikt. Allereerst als *factuurboek* om er de rekeningen, persoonlijke leningen, verpachtingen enz. in op te schrijven. Als vanzelf is het dan ook handig om een jaaroverzicht bij te houden van de graanprijzen ('weijt, rogge, gerst, spelt, saet, erten, boekweit, haever') op de graanbeurs van Roermond: 'Ruremontsche Effractien der Graenen (...), alles op Sint Andries' (31 oktober), al was het maar om pachten van natura om te rekenen in geld, of omgekeerd. Het jaaroverzicht is meer dan een eeuw bijgehouden (1729-1839).

Maar wat dit bruin lederen boek van 372 pagina's nog exceptioneler maakt, is dat Pieter Geradts (1702-1781) in 1740 is begonnen met het bijhouden van een *Memorie der gestorvene ende andere gedenckweerdige gevallen & deeser stad Ruremonde...* Naast het noteren van het overlijden van deze of gene Roermondenaar of vooraanstaande persoon uit de streek, gaf Pieter aan dat in 1840 het weer danig van slag was. Weldra ontpopte hij zich als chroniqueur van ongewone gebeurtenissen, niet

alleen belangrijke momenten uit zijn persoonlijk leven of maatschappelijke carrière, maar ook buitengewone politieke voorvallen, natuurrampen, nieuwtjes en berichten. Zijn zoon Jacob Geradts zette de kroniek vanaf 1781 voort tot zijn overlijden in 1812.

Het is opmerkelijk dat er naar verhouding heel wat ooggetuigenverslagen bewaard zijn gebleven uit die tijd. Veel mensen beseften toen wellicht dat zij in uitzonderlijke tijden leefden waarin revolutionaire veranderingen de eeuwenoude maatschappelijk orde op haar grondvesten deed schudden. Ze wilden die ongewone gebeurtenissen vastleggen voor het nageslacht. Al met al vormt dit boek een interessante bron voor de Roermondse geschiedenis in de Pruijkentijd. Het ligt in de bedoeling deze kroniek te ontsluiten aan de hand van enkele thema's. Deze bloemlezing zal naar verwachting in de *Spiegel van Roermond* 2010 worden gepubliceerd. Jaak Slangen 2008

Aankomend boek van de stadsgeschiedenis van Roermond door prof. Peter Nissen

Prof. Peter Nissen vertelt dat hij een samenvattend overzicht van de geschiedenis van Roermond gaat beschrijven. Roermond heeft een rijke geschiedenis. De Romeinen lieten sporen achter van bewoning, bij de plek waar de Roer in de Maas uitstroomt. In de twaalfde eeuw ontwikkelde zich op die plaats een stad: Ruregemunde. Zij werd hoofdstad van het Overkwartier, een van de vier delen waaruit het graafschap en later hertogdom Gelre bestond. Roermond werd een centrum van kerkelijke en

culturele bedrijvigheid door de vestiging van een groot aantal kloosters. In 1559 werd Roermond bisschopsstad. In de zeventiende en achttiende eeuw werd de stad opnieuw een centrum van bestuur en rechtspraak en hoofdstad van het enige deel van Gelre dat de Habsburgers nog bestuurde. In de negentiende eeuw had Roermond een arrondissementsrechtbank. Ook ontwikkelde Roermond zich tot een economisch, artistiek en cultureel centrum. Het beoogde boek over de geschiedenis van de stad Roermond en haar bewoners wordt een boek van ca. 300 bladzijden, waarin het levensverhaal van de stad Roermond, vanaf de eerste sporen van bewoning tot nu, verteld wordt in een chronologisch opgebouwd betoog. De indeling van de hoofdstukken wordt bepaald door de grote fasen in de geschiedenis van de stad. Binnen die hoofdstukken komen dan verschillende aspecten van het leven in de stad (ruimtelijke vormgeving en bevolkingsontwikkeling, overheid en bestuur, economie en bedrijvigheid, maatschappelijke verhoudingen en welzijn, gezondheidszorg, kerk en religie, onderwijs, kunst en cultuur) in hun onderlinge verhouding aan bod. De tekst zal toegankelijk geschreven worden, zonder vakjargon. De uitgave wordt rijk geïllustreerd (naar schatting 300 illustraties) met kaarten, prenten en foto's. In kaderteksten worden sprekende citaten of illustratieve anekdotes opgenomen. Citaten uit bronnen worden verantwoord met een eenvoudig notenapparaat, dat achter in het boek wordt opgenomen. Daar zal ook een beredeneerde literatuuropgave ('leeswijzer') te vinden zijn voor lezers die meer willen weten.

Begraven in Roermond 1870-1940 door Maurice Heemels

'Funerair historicus' en medeoprichter en oud-voorzitter van de stichting Oude Kerkhof, Maurice Heemels, is bezig aan een promotieonderzoek met als titel 'Begraven in Roermond 1870-1940'. De uit 1785 daterende begraafplaats is het vertrekpunt voor Heemels' sociaal-historisch onderzoek naar de Roermondse samenleving in de periode 1870-1940. De begraafplaats en de erop gehanteerde classificatie kunnen worden gezien als – ultieme – uitdrukking van de 'klassenmaatschappij' die in deze periode hoogtij vierde. Heemels vraagt zich af in hoeverre de toenmalige Roermondse samenleving en haar sociaaleconomische geleding herkenbaar is op de begraafplaats en in de ontwikkeling die zij tussen 1870 en 1940 vertoonde?

Om deze vraag te beantwoorden, moesten allereerst de circa 14.000 begravingen geturfd worden die op de begraafplaats tussen 1870 en 1940 plaatsvonden. Wie werden, in welke begraafklasse, begraven? In het onderzoek werden de begravenen uit een viertal steekproefjaren, te weten 1880, 1895, 1913 en 1930 gekoppeld met zoveel mogelijk gegevens. Zo kan bekeken worden welke 'sociale groepen' in welke mate voorkwamen in de verschillende begraafklassen gedurende de onderzoeksperiode.

Tijdens zijn lezing liet Heemels zien dat achter deze 'koele cijfers' regelmatig menselijke tragedies schuil gingen. Hij illustreerde de hoge kindersterfte van de 19de eeuw. In 1880 haalden 70 van de 216 begravenen hun eerste verjaardag niet. De fatale kracht van besmettelijke ziekten is in de steekproefjaren duidelijk herkenbaar. De resultaten van Heemels' onderzoek zullen in 2009 in artikelvorm gepubliceerd worden.

HPR – Wie zijn we en wat doen we?

Het Historisch Platform Roermond is geen vereniging, maar een open ontmoetingsplaats. Deelnemers aan het HPR komen eens per jaar samen om hun contacten te verstevigen tijdens een avond met korte lezingen en presentaties.

Op www.historieroermond.nl is het smoelenboek te vinden. Deze bevat profielschetsen van HPR- deelnemers die bereid zijn hun expertise aan u te verlenen. Wanneer u met een HPR- deelnemer in contact wilt komen, stuurt u een e-mail naar gemeentearchief@roermond.nl of postmaster@historieroermond.nl met als onderwerp 'HPR' met uw vraag of aanmelding voor het HPR nieuwsbrief. De webmasters brengen het contact tot stand.

Contactadres: HPR, p/a Gemeentearchief Roermond, Postbus 900, 6040 AX Roermond.